

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLozSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Dr. Ferenczi Zoltán.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, SZIRJÁK ALBERT, RIEGER JURE.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (polgári iskola); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcza, 7. sz. a.) küldendők.

A Schulverein.

A Schulverein csak nem nyugszik. Ijesztget, mint valami szürkületi csoda. Okvetetlen boldogítani akarja a magyarországi németeket, ezek pedig nem akarják elfogadni. Ismeretesek ezek hazafias tiltakozásai. Ama temesvári német polgár levele végig járta a lapokat, melyben Magyarország állapotainak elogiuma van meg. A német Schulverein ez izgatásainak meglesz ama jó hatása, hogy a hazához ragaszkodó németiség s magyarság jó egyetértése növekedni fog. A Schulverein ez izgatására jól megadta a választ Neményi Ambrus „Hungaricæ res“ cz. röpiratában, mely mint olvassuk, most második kiadás alá kerül. Ennek tartalmát, miután politikai lapokból ismeretes, nem ismételjük itt. Azt is csak röviden jelezzük, hogy az országházban is előfordult a Schulverein kéretlen tolokodása s a Miniszterelnök ur megnyugtatta a kedélyeket, hogy mindennek daczára Magyarország nyugodtan fogja teljesíteni azon kötelességeit, melyek a hazafi kultúra emelkedésére szükségesek. A német Schulverein erre ismét ijesztően nagy száját tátott egy czáfolat alkalmából, mely szájatátásból azonban csak néhány gyarló s a körülményeket elferditő phrasis került ki. E phrasis-locsadék a magyar lapokban megérdemlett méltánylást nyert. Ismeretes az is, hogy e hangos trombita szólamaiba mint holmi mellékkürt, beleszóltott Heinze, berlini udvari tanácsos ur is egy „Hungarica“ cz. vádirattal, mely még alaposságot affectalt s a Keleti statisztikai adatait hamisaknak nyilatkoztatta ki, mint melyek kedvezni akarnak a magyarságnak. Erre ő is megkapta a rágalmazó nevet Keletitől, melylyel szépen elhallgatva, belemerült phrasisainak semmiségébe s azóta nem látható. Azonban a német-boldogító Schulverein nem hallgat. „Kell segíteni a németeken akarattok ellen is.“ E kis triton hatalmas „kell“-jével nem nyugszik.

Az Allg. deutsche Lehrerzeitung 9-ik száma közli a Schulverein felhívását egész terjedelmében, mely eddig csak a „Kleine Nachrichten“ rovatban említette fel nem egészen 7 sorban. De sőt némi hírlapírói szá-

mitással egy beszédkivonatot is közöl, melyet Dr. Wattenbach febr. 11-én Dresdában tartott a Schulverein flokegyletében „A szászok Erdélyben“ cz. alatt. A nevezett ur berlini és így beszél, vagy inkább ilyenformán:

A németeknek nagy nemzetiség megőrző erejük volt a 12—13 évszázban, míg a német birodalom hatalmas volt. Azonban ennek gyengülésével az is alább szállt. Így történt a magyarországi németekkel is, kik ennek kultur-ellenző népei közé behozták a mivelődést s itt jólétre tettek szert. Azonban a bennlakók megirigyelték e jólétet s mikor a reformatiot behozták a németek: véres üldözéseket kelle szenvedniök, mit bizonyit az eperjesi és kassai vérfürdő.

Bizony ez bajnak elég, csak azt szeretnők tudni, vajon ama bizonyos vérfürdők rendezését kiknek tulajdonítja a bölcs dr. ur? Ha jól meggondoljuk, talán német kormány rendezte őket s inkább magyarok számára s nem czélzat nélkül a gazdag Radvánszkyakra, kik pedig talán magyarok voltak. Nem volna csoda, ha ily vádak ellen egyebünk is lenne, megvetésünknel.

A derék dr. ur sajnálkpszik alább, hogy a felső-magyarországi németek elszlávosodtak. A többieket pedig megfosztja a magyar kormány nyelvétől, iskoláitól, a mint ez már meg is történt az ország nyugati részén lakó németekkel. Hallatlan terrorismussal a hivatalnokok mind magyarok s a német nyelv elnémul. E történt a bánát 400,000 németjével is, kik e pusztá földet az ország magtárává tették s ezeken nem is lehet segíteni többé, mert kik a segílyt elfogadják, hazaárulóknak tekintetnek.

Ah!?

De a szászok még megmenthetők, kik 200,000-en várják emez egykor oly szép, de most már terméketlen földön a mentőkezet.

Aztán elbeszéli a tudós dr. ur a szászok történelmét. A XII-ik évszázban jöttek be, s királyaink: „mint becses ékszereket“ tekinték őket. II. Endre szabadságlevelet adott nekik. A mongol vihart kiheverték. A 15.

és 16. évszázban felvirultak. I. Mátyás megerősíti állam szervezetöket (Igy!) Mint a miveltség oasai, ugy éltek itt a műveletlenség pusztaságán. 1526. után a török vasalljai lettek. Bár 1848-ban a császári ház mellett küzdöttek, 1867-ben mégis áldozatul dobtattak a magyaroknak. És most már vége lesz szegényeknek a Schulverein nélkül s megdöbentő részleteket sorol fel, mikkel a magyar kormány öket üldözi.

Bizony így jártatok ti szegény századok, kik egykor hasonlatosak voltatok a poloskákhoz s most hasonlatosak vagytok a szamarakhoz. Vajon a történeti multban volt-e csak egy időpont is, mikor ne együtt szenvedtünk volna? Vajon a történeti multban volt-e mégis csak egyetlen időpont, mikor a haza érdekeiért együtt harcoltatok velünk? Éreztetek-e ti csak egyszer is privat szenvedéseken kívül abból is valamit, mit a haza miatt érezt háromszáz éves szenvedés néven sirat ez ország ma is? És oh, és oh mégis telve vagytok lármával és hazugsággal. Elhitettétek a külfölddel, hogy specialis adókkal vagytok megruhelve, holott csak a haza minden lakójával egyenlő köteleességek alá vagytok vetve. Elhitettétek, hogy a szász universitás egy német tudomány-egyetem volt, mit a kormány bezárattott s a Schulverein felhívásában az is ott áll, hogy német egyetem többé nincs, mintha lett volna. Most még elhitettétek azt is, hogy ti védtétek meg Erdélyt a töröktől, a mongoltól s ti harcoltatok az első sorokban, mikor a haza vérben ázott s elhitettétek Kosuthról, hogy Erdélyben minden német várost és falut ki akart irtatni 1848-ban s elhitettétek, hogy ti voltatok a miveltség oasai itt Erdélyben, mintha a tudománynak, iparnak volna nektek valami nagy köszönni valója.

Vigyázzatok, nehogy tönkretegyenek titeket németországi rokonaitok, kiknek kezet kellene fogni velünk, mert egy iszonyu szláv tengor csapkodja Németország partjait is. Legyetek eszeteknél.

F.

A férfi és nő közötti barátság.

A barátság fogalmát a hány ember, majdnem annyiféleképpen határozza meg. Némelyek előtt a jó indulat és szivélyesség már a barátság nevét viseli, de az élet nagy kérdésével szemben nagyon jelentéktelen szerepe van. Mások előtt sokkal mélyebb és szentebb a jelentése. Szerintök a barátság azt a ragaszkodást jelenti, a mely éppen olyan súlyos és erős mint maga az élet, azt a bizalmat, a melyet semmi meg nem ingathat és azt a hűséget, a mely a halálig tart. Érje bármi az embert, ez vigasztaló, világossága és öröme az életnek.

Csak a mély rokonszenvé, a nemes és gyöngéd szívű emberek ismerik a barátságnak ezt a nemét. Csak a kik tiszták, szeretetreméltók, azok bírják má-

sokban felfedezni e tulajdonságokat. Sand György helyesen mondotta, hogy bárki tud szeretni, de a barátságra kevesen képesek.

A szerelmet gyakran a percz szüli. A szép szemek, a szelid arcz és helyes magaviselet lebilincselnek, mi szeretünk. De nem így van a barátsággal. A barátság gyökere a barát belső életének ismeretében rejlik, a két természet közötti azonosságból nyeri táplálékát s ha megengedők hogy egymást melegítsék, védelmezék és biztassák, terebélyes fává nőnek. Gyümölcsöt termelnek, mely lassan érik meg ugyan, mint minden a mi nemes, de soha el nem romlik, hanem mindig áldás arra a ki adja és arra a ki veszi.

A barátság győzedelmeskedik minden körülmény felett. Új hatalmakat teremt meg bennünk; ihlet és a legnagyobb szerű dolgokra kölcsönöz erőt.

És ha ez áll, a mit hihetőleg senki sem von kétségbe; ha naponta bámuljuk a férfiak között nyilvánuló önfeláldozó barátságot, nem lehetne és nem kellene-e mivelnünk ezt a férfi és a nő között?

De hát nem arra való-e a családi élet, hogy ezt kiművelje, kérdik tán némelyek? Igaz, hogy arra való, s valóban van is számos eset, midőn a férj nevében szellemi emelkedettséget, magas miveltséget és igazi nemességet talál, de nem azt tapasztaljuk-e naponta, hogy sok esetben a férj és feleség hitestársak ugyan, de nem barátok; élnek egymás mellett, de nem egymással. A férfi a nap egy negyed részét a hivatalban tölti, felét valahol más helyen és csak az utolsó negyed alatt van otthon biztosan. A nő ily férj mellett vagy valódi háziasszony lesz, ki minden gyönyörét gyermekei körében leli, vagy pedig olyan nő, kinek az otthon teher, s ki az otthonra nem áldás.

Comte Ágoston azt írja, hogy „az egyedüli igaz és szilárd barátság a férfi és nő közötti, mivel egyedül ez az, a mely teljesen ment minden versenyzéstől.“ A nő megvárja, hogy a férfi bátor, bölcs, erélyes és nagy-lelkű legyen, s segíti hogy annak maradjon és abban gyarapodjék. Küzdelmeiben rokonszenvével vesz részt, terveiben biztatja és vívmányai felett együtt élvezi vele a dicsőséget, s így a nő barátsága a férfinak ereje és gyönyörűsége is egyszersmind. A férfi a nőben tisztaságot, őszinteséget, finomságot, emelkedettséget, lelkesültséget és buzgóságot keres, s ha megtalálta, tisztelettel hódol előtte s így a férfi barátsága a nőnek bájja és dicsősége is egyszersmind. Az élet ezek nélkül nem lehet boldog.

Az isteni gondviselés oly bámulatosan rendezte be a természetet, hogy abban egyik dolog a másikat teljesen ki kell hogy egészítse, s míg minden egyes dolognak külön is meg van a maga becse, annak értéke csak a többiekkel viszonyítva tűnik ki egészen. Sok nő már gyermekégtől kezdve a környezet hódolatát bírja. Szépségét, ügyességét és csinoságát szülein elkezdve mindenki bámulja és tömjénezi. Hódolói száma, mi-

helyt az évek megengedik, azonnal nőni kezd. A bók és hizelgések özönétől feje szüntelenül zúg. Tetszeni vágyik mindenkinek és bámultani óhajt mindenki által. Ha megelégedése és boldogsága felől kérdezősködünk, arról fennhangon beszél, pedig érzelmei épen oly csalódottak, mint barátai a mily őszintétlenek. Az ily nő ritkán lesz jó feleség, de még ritkábban jó barátja férjének. Ez soha sem szállhat le abba a nyugodt állapotba, hogy számon vehesse saját érzelmeit, s őszintének tekinthesse a másokét. Az ilyen nő szive olyan, a mely másokat soha fel nem melegít s mások által fel nem melegíthető. Sorsa valóban nem irígylendő.

Vannak azonban oly nők, a kiknek külsőjéről hiányzik az ifjuság kelleme, a szépség bája, a kiket tánczteremben nem veszünk észre s az utcán csak ritkán találunk, de a kit mihelyt egyszer megláttunk, azonnal fölkellették bizalmunkat, a kiket szeretünk beleavatni dolgainkba, bármily komolyak is azok, a kik jogot követelnek örömnökhöz és bánatunkhoz. Az ilyenektől soha sem tartunk, hogy félreértene, az ilyenek mindig helyesen ítélnék, mindig helyesen következtetnek és soha sem élnek vissza bizalmunkkal. Az ilyen nők, legyenek férjezetek avagy viseljék mindig az ifjuság pártját, érdemesek barátságunkra. Lehet, hogy az ilyenek száma kevés, de éppen azért megérdemelnék, hogy a legnagyobb megbecsülésben részesüljenek. Sajnos, hogy nálunk társadalmi szokások miatt számuk nagyon kevés kell hogy maradjon még sokáig. Mi a leány gyermek-től legtöbbnyire megvonjuk azokat a kedvezményeket, a melyek kifejthetnék önállóságát és felébresztenék benne azokat az erőket, a melyekkel hivatva van a férfival egyenlő függetlenségre. A mi anyáink igen sokat végeznek el abból, a mi leányaik teendője volna.

E megjegyzések korántsem azt teszik, hogy a leánynak több gondozásra ne volna szüksége, mint a fiúnak, azt sem teszi, hogy megfosszuk őket a nő gyöngédségtől, de azt igen is óhajtánunk lehetne, hogy mint pl. az angoloknál, nálunk is önállóbb életre szoktattatnának a leányok. Szükség lenne legyőznünk azt a társadalmi betegséget, melyszerint a férfira és a nőre csak is egyféle hivatás vár, a férj és feleséggé való létel. Szükség lenne, hogy valóban elhihetnők már, hogy a férfi nem a gonosz indulat okáért néz a nőre, sem a nő a férfira, hanem azért, hogy egyik a másikban felleljék az isteni szellem ama szikráit, a melyek bármily körülmény között is világító fáklyái lehetnek két életnek, de legtöbbször mivelői oly dolgoknak, a melyek a társadalom ábrázatját egészen megváltoztathatják. Statistikai adatokkal be lehetne bizonyítani, hogyha a világ nyelve oly gonosz nem volna, ha az emberek oly felületesen nem ítélnének, a társadalomban kevesebb szerencsétlen leány és több boldog férfi volna.

Szerencsére az idő, mint mindent, ezt a bajt is rendre meggyógyítja. Hiszen a mint a mivelődés köre terjed, úgy apad a nők jogai iránti előítélet. Mi

külömbőség van még az alsóbb osztályokban is a nők mostani társadalmi helyzete és a husz évvel ezelőtti között? Ha régen voltak, a kik visszaverjék az ellent a vár fokáról, úgy vannak ma is, kik bekötözzék a társadalom sajtó sebeit. Nagy igazság van abban, hogy nők kormányozzák a világot, mert alig volt nagy szellem, a mely ne a nő barátságának köszönhette volna nagyságát. Pál apostol és Priscilla, Michel Angelo és Vittoria Colomat, Scott Walter és Miss Baillie, Parker és Cobbe, Channing és Miss Tuller s rajtuk kívül számtalan sokan szolgáltatnak példát arra, hogy a férfi és nő közötti barátság lehetséges, s hogy a gondolkozó ész és az érző szív egyesülése által lesznek a valódi nagy emberek.

B. Gy.

Az időjárás befolyása az egészségre.

Folytatás.)

Most lássuk az időjárás egyes tényezőit egyenként, hogy milyen befolyással van az egészségre, s különösen az alacsony hőmérséket, melyet mi hidegnek nevezünk. A könnyebb megértés végett három kérdést vehetünk tekintetbe: 1. Mit nevezünk meghülésnek és ez hogy keletkezik? 2. Melyek azok a betegségek, melyek hűlésből származnak? 3. Mi módon lehet a meghűléstől legjobban óvakodni? Az első kérdés megértésére egy kevésbé feladatunktól el kell térnünk és némely élet-tani törvényeket fel kell újítani emlékezetünkben. Az emberi test hőmérséke, legyen az egyén a föld sarkainál vagy az egyenlítő alatt, csaknem mindig, a kevés ingadozást nem tekintve 37—38° C. Ezen melegséget az emberi test hőmérsékének nevezük. Tudva van, hogy ezen hőmérsék az anyagcsere folyamata alatt jön létre, azaz táplálékunk könnyen érthető vegyfolyam szerint testünkben el ég és ezen égés terméke: a test hőmérséke. E tekintetben az emberi testet sokszor az égő kemenczével hasonlítják össze, és bizonyos tekintetben ez összehasonlítás találó is, t. i. a gyomor és a belek úgy tekinthetők mint a kemence, a táplálék mint a tüzelő anyag, a tüdők a kéménnyel hasonlíthatók össze, hol a tüzelőszerszhez az éleny járulhat és az égés terméke, a szénsav eltávoztatik. Az égés ezen neme által létrehozott meleg a testben, a véredényrendszer azon neme által, mely szabályosan elágazva az egész testet mint egy háló veszi körül és melyeket hajszáledényeknek nevezünk, az egész testben egyenletesen szétterjed. A test, éppen úgy mint a kemenczék, folytonosan két uton adja ki magából a meleget: a bőr felületéről való sugárzás és vezetés útján is, mert azon levegő, mely testünket körülveszi, egyszersmind attól meleget vesz el.

Ezen két elvezetési mód szükséges is, mert különben a test hőmérséki foka a 37° C. jóval megha-

ladná. Most már elérkeztünk azon határhoz, hol a kemenczéhez hasonlítás nem lesz találó, ugyanis az emberi test képes hőkibocsátását a szükséghez képest alkalmazni. És e célra két kitűnően működő készüléke van. A felbőrben elágazó hajszál-edényhálózat falai nem merev csövekhez hasonlóak, hanem rugókonyak és belterületök cselekvőleg tágítható és összehúzható. Az impulsus ezen működésre nézve a mindent kormányzó idegrendszerből indul ki. Ha a közeg, melyben az ember mozog — legyen levegő akár víz — hideg, a véredények összehúzódnak, azaz belüregök megszűkül és így kevesebb meleg távozik el akár vezetés akár sugárzás által; és megfordítva, ha a közeg meleg, a véredények elbágyadása fokozódik, a belúr tágul és vérrel teltebb lesz és így a test felületéről több meleg távozik el akár sugárzás akár hővezetés által.

A bőr véredényein kívül egy másik szabályozó tényező az elpárolgás. Testünkben, ámbár nem látjuk, folyton nedvesség párolog el, azon két és fél millio bőr mirigy által, melyek testünket takaró bőrünk rétegei között mint verejték-mirigyek vannak szétszórva. Nagyobbodott hőmérsék mellett és ha a körülvevő közeg nedvességgel van telítve, akkor ezen láthatatlan elpárolgás igen is láthatóvá lesz és okozza az izzadást. Ha az izzadó test felületéről az izzadás elpárolg, nagyon sok meleget von el a testtől.

A lehüléssel egy inger hat a test felületére, de

ezen ingernek a hatása nem a test felületére lesz káros hatása, hanem a test belső részeire.

Ha a felbőrt izgatjuk vegyileg, erőműveleg vagy a hő különböző hatásaival, az inger hatásai magán a felbőrön nyilvánulnak gyuladásban és daganatokban sat. Másképen van a meghülésnél, mert ha a hideg hatása akkora a bőrre, hogy daganatot, hólyagokat vagy fekélyeket képes rajta előidézni, akkor nem hülést, hanem fagyást okoz.

A hülési betegségek keletkezését különböző módon lehet magyarázni. Ha a bőr egy nagyobb felülete valamely testi részen a hideg hatásának kitéve, megbetegül, mondhatjuk, hogy a hajszál-edények összehúzódása következtében nem keringhet benne kellő mennyiségű vér s az ezen helyről kiszorított vér egy más helyen vértorlódást okozhat, mely feltétel könnyen megérthető, ha a vérkeringés szervét egy teljesen elzárt csöves rendszernek képzeljük. Ha csak a test valamely kisebb részére hat intenzív hideg, ezen hatás az idegek vezetőképessége által a központi idegrendszerhez hathat s ha itten nem csinál bajt, a reflex hatás következtében egy más szerv rendes működését zavarja.

Dr. Bartók István.

(Folyt. köv.)

T Á R C S A

A szeretet a nevelésben.

Az erkölcsi tökély magasabb fokán semmi sem jellemzi szebben az embert, mint a bizalom és szeretet minden iránt, a mi őt az életben körülveszi s így az ember talán legnagyobb szerényeit, de egyszersmind legnagyobb gyöngéit is azon szeretetnek köszönheti, mely fejlődésében és életében környezetéből reá áramlik s melyet magából kiirasztani tud. „A szeretet az egyetlen valódi költészet a földön,” mondja Eötvös. A szeretet a törvény, az igazság, a kötelesség. Ezt visszhangoztatják Jézusnak, az emberiség megváltójának ez örökbecsű igéi is: „Szeresd Istenedet teljes lelkedből, teljes szivedből és minden erődből”, mintha fenséges lelkének egyetlen intésével jelölné meg a humanizmus útját, a melyen az emberi tökéletesedés szebb, tisztább, világosabb, emelkedettebb fogalmai díszlenek.

Az élet oceánján pedig a családélet azon világitó pont, a melynek fényétől vezetve vészhányt hajónk biztos révbe jut. És még is! a népek milliói közt mily megszámlálhatatlan azok száma, a kik családban nőnek fel és nem gyermekek, mert szüleiket nem tisztelik; nem testvérek, mert egymást testvérekül nem szeretik, és környezetükből csak szeretetlenség, önzés és durva-

ság terjed szét mindenütt. Nem lehet öntudatos nevelő, a ki ez elszomorító példánál töprenkedve ne kédezné, hogy mi itt az ok? Á milyen szomorú a kérdés, olyan szomorú a felelet is: a szeretet finom szálai rosszul vannak ott megkötve, a szeretet törvénye rosszul van ott a lélekbe oltva, a mely végetlen fontosságához képest valóban elszomorítón kevés számú igazán öntudatos mivelőre talál.

Pedig olyan e törvény, a szeretet törvényének hatása az emberi lét világában, mint a nap melege a természet életében: a hova sugaraival nem hat el: ott nincs mit keresnünk, ott setét és hideg van; a hova túlradó hevével ragyog le: ott perzsel és öl, és csak ott éltet, a hol fénye szelid és melege jótékonyan enyhe. Mert a szeretetnek is vannak fokozatai, a vak szeretettől a valódiig vagy a homályos előszeretettől az öntudatosig, melyről méltán mondja egy író, hogy az előbbinél szebb és többet ér és hogy a mindent fölkaroló bölcsességgel összefér.

Ám de tekintsünk be a családi körökbe és figyeljük meg jól a szülők szeretetének nevelő hatásait. Kereszük ama szeretetet, mely elég nagygyá fejlődött arra, hogy a szülő egész lelkét, egész szívét betöltve, teljes erővel hozza munkába tehetségeinket a nevelés

számára. És győződjünk meg róla, hogy vajon nem találkozzunk-e itt sokszor ama gyermekhez hasonló egyénnel, ki bámulva tartja kezei közt, ujjacskáinak kiméletlen nyomása alatt megfulladt madárkáját s nem tudja, hogy oktalanságában mit tett, lelkesen kiáltja, hogy: „Szeretem szegényt!” Valóban megszámlálhatatlan azon szülők száma, a kik mindent inkább tudnak, mint azt, hogy szeretetükben hol kell sorompókat nyitni, hol meg ismét korlátokat és határvonalat emelni. Vegyünk példát is fel.

Fényes úri környezetbe lépünk, kitűnő csinnal öltötetett, korán illemszabályokhoz szokott gyermekek állanak előnkbe; ha anyjokat kérdezzük, jól tudja, hogy mit mondott a Gracchusok anyja. Csak példáját nem igen követi, hisz oly sok mindent megszerettetett vele az élet, hogy bizony ritkán ér rá, hogy legbecsebb kincseit anyai szeretetében ragyogtassa. Mit tesz velök? Fel vesz mellőlök egy cselédféle leányt, most még kiméli a költséget, majd annak idején a legdivatosabb magán-intézetbe fogja adni őket, teljes ellátásra. Most nézzük anyai szeretetének nevelési körében gyermekeit. Legtöbbnyire magokra vannak, mert a kisasszonyt küldözik ide-oda, meg ki-kiszökik a gyermekek társaságánál a rája nézve sokkal kedvesebb szakásné vagy szobaleányhoz. De hogy is ne fájulna meg neki a feje, midőn azok a gyermekek olyan kiálhatlanok! Na ime épen itt jön egy. Na, mi baja van már megint? — Édes N. adjon egy kis rajzpapírost! — Hát honnan adjak? — Hát keressen! — Hát mondja meg, hogy hol keressék? — Oh keressen valahol! — De hát hol van az a valahol? — Nem tudom, de adjon! — Menjen, ne kinozzon, mert ha kapnék se adnék stb. és ki tudja, hol a vége. És ki tudja minő végletekre jut e gyermek, a mig meggyőződik az a kényelemszeretettől háttérbe szorított szülői szeretet, hogy ime e körülmény nem az, a melyből a gyermeki lélek táplálékot nyerhet!

De ki győzné az egyes példákat elősorolni, a midőn száz meg száz oly szülő van, a ki gyermekeinek minden rosszaságát elnézi a nélkül, hogy ellehetne véle hitetni, hogy azt szereti, de vakon. A midőn száz meg száz van, a ki fut, fárad az éjet nappallá téve, hogy gyermekeinek vagyont szerezzen a nélkül, hogy sejténé, mikép átkoznia kellene a kényyszerűséget, mely őt gyermekei köréből így elvonja. És száz meg száz van ismét, a ki önérettel emlegeti gyermekeinek költséges nevelését, a nélkül, hogy kényelemszeretetésből oda áldozna egy perczet, a melyben késznek érezné magát valamely kitűnőbb nevelő nevelési elveinek átvizsgálására. És jutalmaz vagy büntet, a mint szeszélye vagy a percz hozza magával, a nélkül, hogy czélja volna gyermekeit valamire rászoktatni vagy leszoktatni. Tüntet fel gyermeke előtt helyes és helytelen példákat, a nélkül, hogy tudná, hogy mily fontos szerepe van a nevelésben a példának.

„A szeretet ölen nőttem fel“ — mondja Pestalozzi, hogy élettörténetének ősmerei ez egyetlen mondásában jellemezve láthassák egész gyakorlati képtelenségét. Szeretetlenység és elhagyottságról suttognak Dickens nyomorultán lézengő rongyos gyermek-alakjai. És vannak ezeken, a kik utánok viszhangoztatják, hogy a szeretetlenység, vagy annak látszata zavarta ki szívéből a boldogság érzetét, e legfőbb forrását az idegek erejének.

Ötövünk idealismussa szerint, az árvaság, — úgy a mint azt, érzéketlen világban, fájó szívének meleg költészetével, az édes anya sirja mellett a nyomor gyermeke elzokogja, — olyan szenvedés, a mely csak a halálban nyer vigaszt. És vannak még is élő és szerető szülők gyermekei, a kik hasonló szenvedéseket élnek át, különösen, ha testi hiány vagy valamely lelki fogatkozásban szenvednek. Ügyetlen, elhagyatott kinézésű gyermeket hasonló figyelemben részesíteni, mint a természet minden adományával bővelkedőt, csak a leggyöngédebb lelkülettel bíró egyén képes, mert ahhoz valami különös, talán paedagogiai érzéknek nevezhető tapintat kell, a mely nevelőink közül is csak kevésnek igazán sajátja. Hányszor nem halljuk ily tappintattal nem bíró szülők megtámadásait gyermekeikkel szemben oly hibákért, a melyekről azok nem tehetnek, pl. „Na te nem nősz, még ennél is, még annál kisebb vagy, három anyyi szövetet is vennék, csak nagyobb volnál“ stb.

Nem rég egy nagyon furesa kis teremtéssel volt alkalmam találkozni. Pupos, törpe leány volt, szinehagyott ócska ruhában, nagy otromba lábbelikkel, kopott nagy kendőbe burkolva. Bámulva néztem rá, mert olyan sajátos modorban beszélt és „a mamáját“ emlegette. Ilyen árván! Így tudtam meg, hogy egy igen jómódú család gyermeke, a kit anyja szerencsétlen alakjéért a cselédek társaságába száműzött s a ki huzamosabb idő alatt, anyira megszokta helyzetének a kényyszerűségét, hogy saját szülei házában nem képzele magát másképp, mint egy hű cseléd, a kinek jó lelkiösmeretere van bizva a konyha és minden nehezebb dolog. Tán ezért nem szerencsétlen? de én úgy sajnáltam, hogy nem felelhettem.

Ha elfordulunk az oktalan szülői szeretet ez örökösen gáncsolt vagy nagyon is magokra hagyatott alakjaitól, ott találjuk az elkényesztetés példáit, kiket a túlgöngödség gobelinszönyegen ringat, hogy boldog álmukból a böleső döcögésére föl ne ébredjenek, s a kiket a helyett, hogy a különböző lehetőségek ősmerevének Ariadne fonalával vezetnek az életbe; a képzeletvilág ingadozó trónussára emelnek, a hol mindenik egy hatalomnak képzele magát, de annál veszélyesebb rája nézve ha elbukott, mert megadást, engedelmisséget nem tanult. Jókai egyik regényének hőstét így mutatja be: „Erdély fejedelme vagy földönfutó.“ Hasonló alakokat nevelnek azok, a kik gyermekeikben tulságos igényeket támasztanak, de nem képesek velök csak anyyi

eszközt is megismertetni, a mennivel majd csak legközségesebb igényeiket is létesíthetik.

De semmiféle körülményeiből az életnek nem származik talán annyi tévedés, mint a testvérnevelés rosszul történt megoldásából.

A testvérek és rokonok közt való egyenetlenkedés és gyűlölség oly bizonyítéka az emberi gyarlóságának, a mely még a legjobb alapokra fektetett társadalmakban is elkedvelenítő nyomokat hagy maga után, mint valami öröklött bűne a világnak. Vagy van-e sötétebb lapja az ó-szövetség könyvének, mint a melyre ama testvérgyilkosság följegyeztetett a teremtés kezdetéről? És ha elfordulunk e setét világtól, a hol a vétkezők a haragos Jehova hatalmát rettegik és áttérünk Krisztus tanításának tisztább fogalmaira, melyek szerint Isten a szeretet atyja, és az embereknek szeretniök kell egymást, mintha ugyanazon egy atyának volnának gyermekei, nem találjuk-e mégis, hogy az ember a születési előjogok és az osztálykülönbségek rabja maradt? Hogy egy üres név, egy puszta czimért ezer meg ezer család asztalára fálalták fel Ezsau lencsáját; hogy a család egy tagjává lett minden, fényes név, gazdag örökség, czimerek, a többi lett a mi inkább lenni tudott, hasonlójának szolgálja vagy bujdosó? Olykor egymást ravaszul kijátszta, mint Gyulai allegoriájában az „Igazságot” a „Hamisság”; az ember szintúgy fázik tőle, ha eiképzeli.

Mig másfelől nincs is szebb, elragadóbb példája az életnek, mint két egymást igazán az önfeláldozásig szerető testvér, mint a Pókajné két fia, a kikről épen úgy, mint e szerenesetlen nő kétségbeesésének fájdalomában méltán mondhatja el Gyulai is e szavakat: „Nincs, nincs, nincs! csak egy van, csak egyetlen egy!”

S így sajátságos az, hogy mig általános igazság gyanánt van már elősmerve a család-élet befolyása az ember nemesebb lényének kifejtésére, számtalan oly család van, melynek egyes tagjai a világon mindenben nagyobb tevékenységet fejtenek ki, mint egymás sajátságainak felismerésében, egymás szükségének fedezésében. Szülők és gyermekek, testvérek és rokonok nem tudják egymás jó tulajdonait méltányolni, egymás szenvedéseit vigasztalni. Pedig nem akkor vagyunk igazán elhagyottak, a midőn senkink sincs; hanem midőn testvéreink, rokonaink körében nem érezzük lelkünkben a ragaszkodás és bizalomnak annyi melegét, hogy kitarhassuk előttök szívünk örömét és szenvedéseit. Pedig az életben ilyen viszony sokszor alig észrevehető okokból is keletkezik.

G. Eszter.

(Vége következik.)

Anyanyelv a magyar népiskolában.*)

Bármely nemzet nyelvében él. A mely nép nyelvéről lemond, az, mint ilyen megszűnt létezni azonnal.

Nem szükség több érvet felhoznom az anyanyelv fontossága mellett a magyar népiskolában.

A kis gyerek édes anyjától s környezetétől haladás és a beszélő ajkak szemlézése által tanulja el a beszédet, s bármily sokféle tájszólás létezik is hazánkban, a magyar irodalmi nyelv nem sokban különbözik a nép nyelvétől. A tudóst megérti a legutolsó földmives, és a tudós nyelv kutatók a kunyhók lakóit keresik föl, ha a magyarnyelv ősalakjaival akarnak megismerkedni. Innen van, hogy a magyar akadémia, nyelvünk fejtésének nagy munkájában, a régi irott emlékek mellett főképp a nép nyelvéből indulhatott ki nyelvtanának és szótárának megírásánál.

Ezekből az következnék, hogy a magyar gyermek legalább a beszéd nyelvét annyira elsajátítja a szülői háznál, hogy a tanítónak e körül kevés munka jut az iskolában. A tapasztalás ellenkezőt bizonyít. Legtöbb gyermek, midőn hat éves korral iskolába lép, nemcsak a meglepetés avagy a félelem miatt oly szószegény, hanem főképp azon okból, mivel zsenge korában keveset beszéltették s többnyire csak természeti szükségai által volt szólásra, beszédre ösztönöztetve.

Látjuk ebből, hogy nyelvünknek fennebb említett előnyös sajátsága mellett is kijut az iskolának a maga fáradságos munkája a beszédbeli nyelv kérdése körül is.

Az értelem működése sokkal előbb mutatkozik a kis gyereknél, mint a szólási képesség. Ha az éves csecsemőnek egyszer-kétszer megmutatjuk az órát vagy gyertyát s egyidejűleg meg is nevezzük a tárgyat, a tárgy képéhez kötött hang megtapad elméjében s midőn később kérdezzük: „hol van óra?” a tárgyra néz, kezével rámutatni még képtelen lévén. Egy tárgyat már ismer, de még az őshangnak, az ó-nak kiejtésére sem képes. Ezt csak később s ekkor is valamelyik ajak- vagy nyelvhang társaságában teheti, pld. „ábá, bábá, mámá, dádá” sat. És már itt kellene a beszédképzést kezdeni, az édes anya ölében, honnan átvinné a kisdédóvó, s csak mint harmadik fejlődési fokozaton lépne 6 éves korában iskolába a gyermek.

Ilyen előképzés mellett több ideje jutna az I-ő osztály tanítójának az olvasás és írás megtanítására.

Ennyi mulasztásnak, ily óriási ugrásnak — az emlőről az iskolába — hégagát kitölteni, a hatéves gyermeket egyszerre háromféle dologra: beszélni, írni és olvasni tanítani nem könnyű dolog Uraim! Anyanyira nem könnyű dolog, hogy a világ gondolkozó nagy embereinek jó részét nem kisebb mértékben foglalkoztatta az olvasni-írni tanítás módjának megkönnyítése, míg a mostani hangoztató módszerhez eljutottak: mint a természettudósokat a természeti erők miként való felhasználása, míg a szusztorából*) villamos lámpa lett, s

*) Fölvastatott a brassómezei tanítóegylet négyfalusi körének 1882. febr. 25-én az alsó tomósi állami iskolában tartott gyűlésén.

*) Szusztorának nevezték székelyföldön a szegény emberek egy kezdetleges világító eszközét, mely eszerépedénybe öntött zsirból s ebbe állított rongydarabból állott. Ma már csaknem kizárólag petroleumot használnak.

a kampós végű hegyzett karóból a vidacs-éke nőtte ki magát.

Ezen nagy haladás mellett is sokkal komolyabb munka az olvasás-írás tanítása még ma is, mintsem azt közönségesen csak távrolól is sejtjenék. Innen van az a visszásság, hogy az alsóbb osztályok tanítói többnyire csekélyebb díjazásban részesülnek s a felületes embe-
rektől — kiknek száma pedig nagy — kevésbé is tiszteltetnek, mint a könnyebben tanítható felső osztályok vagy intézetek gyakran nagyralátó tanítói.

Hanem, hála a kor szellemének, meghozta az idő Magyarországon is a nemzeti kormányt, s mihelyt a magyar saját belügyeit kezébe vette, első gondja volt a közoktatási törvények megalkotása, melyeknek a népiskolákra vonatkozó része, már előre is különös gondot kíván fordítani az anyanyelvre az elemi népiskolában.

A közokt. kormány versenyre hívta fel, legelőször is nyelvtanítási vezérkönyvek alkotása czéljából, a haza legjelesebb paedagogusait s a nagy tudományu férfiak nem tartották tudós rangjokon alóli dolognak, előszedni a régi rongyos ábécézetet s beható vizsgálódásuk tárgyává tenni az üresfejű szájhősök tábora által oly csekély dolognak nézett olvasni-tanítás fokozatos fejlődését korunkig.

Igy jött létre a Göncziábécze, a Nagy Lászlóféle értelem- és beszédgyakorlás kézikönyve, a Gáspár-olvasókönyvek s a Nagy Lászlóféle szintén jeles gyakorlati nyelvtanok.

És azután neki zúdultak a tankönyvirásnak. Rohanó áradatként ontotta a mindenféle tankönyvet a felpeszduilt vállalkozó szellem. Elszaporodtak az írók, megteltek új művekkel a könyvboltok — s bételék a gazdemberek régi tapasztalata, hogy mikor igen nagy a szalmája a gabonának, kevés a szeme.

No de a tanítók még is csak kiválogatták a jobbakat s elindultak egyiknek vagy másiknak vezetése mellett, s ha nem volt is kifogástalan a tankönyv, a tanító buzgósága s ügyszeretete, melyek nélkül a leghiresebb vezérkönyv sem sokat ér, csak kipótolgatták a hiányt s mentünk előre.

Telt-múlt az idő, s az új tanítási rendszer keletkezése óta kikelt már egy nemzedék az iskolából.

A régibb emberek nagy kíváncsisággal várták lesték, hogy mit eredményezett az új rendszer. Vizsgálták az ifju nemzedéket, összehasonlításokat tettek, fontolgattak, gondolkoztak s rájöttek, hogy valami bajnak kell lenni a dologban. Látták, hogy a gyermekek s ifjak csakugyan többfélehez értenek mint régen, de valami mégis hiányzik az egészséges fejlődésből.

Nem véletlenségből, hanem épen a dolgok rendje szerint, ott volt ezen vizsgálódó öregebb emberek között a közokt. Miniszter Úr is; s talán mert a ki magas helyen áll s jó szeme van, messzébb lát, tán leghamarább is észrevette azt a csonkaságot, mely daczára minden új rendszernek a fiatalságnál észlelhető volt.

S mi lett a fölfedezés eredménye? Egy újévi ajándék a tanítóképezdek számára, melyben az állomáson levő tanítóknak is igen becses részletek vannak szánva. Ez ajándék az új év első napjáról kelt miniszteri rendelet, mely valósággal fordulatot jelez népoktatásunk történetében; mely felszabadítja a néptanítót bilincseiből, melyeket legtöbb esetben maga rakott akaratlanul magára.

Ugyanis nem bilincs volt-e az? mikor az ifju s kivált vidéki tanító — sőt az öregekből is — a kiszabott s az elfogadott tankönyveket kezébe véve úgy gondolkozott, hogy a mi a tantervben van, azt mind meg kell tanítani s csak a tankönyv szerint kell tanítani. Pedig hát azt a tankönyvet, sőt a vezérkönyvet is szintén emberek írták s nem is azért írták, hogy minden sorát szolgálilag kövessük. Hijába, nem minden tanító gondolt arra, hogy másképp is lehet, sőt szabad is.

Csakugyan bejutott az iskolába a tankönyvhöz való tulságos rrgaszzkodás. Sokan a tankönyv betűjét — nem pedig általában szellemét — kezdték követni, részint az irányadó tantervnek, részint az elfogadott vezérkönyvnek megsértésétől félvén.

Ezen félelemtől szabadította meg a tanítóvilágot, az az annak batoratlanabb részét — az említett miniszteri rendelet, midőn a népiskola elszaporodott s az erőt szétforgácsoló tárgyai között rámutat a legfontosabbra s azt mondja a tanítónak: „beesülettel igyekszel jó ember, de fáradsággal nem áll arányban az eredmény, mert a betűhöz szerfelett ragaszkodol; pedig a betű öl, a szellem elevenít — mondja az írás. Adtam a kezredbe tantervet, hogy mint czélra, feléje törekedjél; de ha mindjárt el nem érted, ne csüggedj el, az idő meghozza a sikert. Adtam a kezredbe vezérkönyvet, de nem azért, hogy minden betűjét, hanem hogy szellemét kövesd. Tanulmányozd át vezérkönyvedet egészében; nézd át gyakran az előlapokon az író által adott utasításokat. Ott megtalálod valahol, hogy a vezérkönyv kezeidet nem akarja megkötni, csak arra ad utasítást, hogy a benne kifejtett szellemben taníts, s tanítványaid jövő életpályája lebegjen lelked előtt.“

Ime, tisztelt pálvatársak, ilyeket mond a miniszteri rendelet; de nem a pályán levő tanítókhöz szól egyenesen, hanem a képezdekhez s első sorban azokat igazítja a helyes irányba. Nekünk tehát, kikre a képezdeknek többé befolyása ninesen, magunknak kell a tanulást kivonni ezen rendeletből s ennek szellemében átalakítani tanító eljárásunkat.

Ezen rendelet az anyanyelvre teszi a népiskolai oktatás fő sulyát s azt kívánja, hogy mindent e körül csoportosítsunk, mert a népmivelődésnek ez az alapja,

Ha az iskolából kilépő gyermek csak nehezen, nagy fáradsággal olvas, bajosan fog olvasni szerető férfitvá válni; szabadulni kíván olyan foglalkozástól vagy szórakozástól, mely terhére van, melyhez keserű emlékei vannak kötve. Pedig az ország minden polgára-

nak szükséges általános műveltséget nem az elemi iskola adja meg, ez annak csak alapját rakja le, a többi az önképzés dolga, természetesen alkalmas könyvek, lapok olvasása által.

Ezért én úgy vagyok meggyőződve, hogy azon elemi iskola, mely 12 éves koráig a gyermeket megtanította helyes hangsúlyozással, értelmesen olvasni, továbbá ismeretköréhez tartozó dolgokról gondolatait olvasható, szabatos írással leírni; megtanította s könnyűségig begyakorolta a főbeli számvetést az alsóbb műveleteken s az írásbeliből is annyit, hogy a nép a saját foglalkozása körében előforduló nagyobb számokkal is elbánhassék: sokkal nagyobb szolgálatot tett a népművelés ügyének, mint az olyan elemi iskola, mely az említett három dologban csak a középszerecséig jutott, mert idejének javarészét földrajz, történelem, alkotmánytan, természetrajz, természettan, vegytan s más szintén kötelezett tárgyak között osztja meg, melyekből a közvizsgálatokon csengő feleleteket lehet adni, a vizsgáló bizottság és szülők nagy bámulatára. Sőt közelebbről valamiféle lapban — nem emlékszem cziméremég ilyet is olvastam: „Költészettan tanítása az elemi népiskola V. és VI-ik osztályában.“ Oh, boldog iskolai viszonyok!

Én ama hármat az egész életen pótolhatlannak, a többit a 12 éven felüli korban mind pótolhatónak tartom!

Örömmel üdvözölhetjük tehát ezt a miniszeri rendeletet, mely visszaadta a népiskolát maga magának, kijelölve előtte azon gyakorlati irányt, mely egyenesen vezet az életbe; mely megmutatta a néptanítónak azt, mire fordítsa főfigyelmét eljárása körül, mit tegyen tanítása központjává, s hogy — adott viszonyai közt — a vezérkönyvek szolgálai követése helyett, melyik tantárgyat emelje a többi felé.

„Ne az iskolának, hanem az életnek taníts!“ rendeli nekünk a paedagogia. Ennek az arany szabálynak követésére szabadítja fel a tanítót a rendelet, midőn az eddig való sokféle kapkodás s gimnáziumi könyvek tanulása helyett egyenesen arra utasítja a képezdét, hogy a leendő tanítókat úgy nevelje k, hogy azok a nép gyermekét a maga sorában értelmes és önjelén magát tovább képezni tudó, a neki való gyakorlati ismeretek megszerzésére hajlandó, megelégedett nemzedékké formálják.

Átértve, könnyűséggel olvasni, saját gondolatát könnyűséggel és írási hibák nélkül leírni, ez a fő; ezután a számolás s csak azután a többiek, még pedig a mit csak lehet, mind az olvasás útján. Ez a fontos ama magas rendeletben az anyanyelvet illetőleg. Mert hogy állunk jelenleg?

Ha egy tankönyvet kezünkbe veszünk, előszavában azt látjuk világosan bebizonyítva, hogy az a tantárgy a legfontosabb a népiskolában. Ha egy másikat, harmadikat vagy akárhányadikat tekintünk, az is mindenik így beszél magáról. Hogyan igazodik már el a

tanító a felől, hogy melyiket vegye fontosabbnak? Mert a tanterv mindeniket követeli, s csak úgy röviden mondja, hogy a nyelvre és számra több idő fordítandó.

Látjuk a fennebbiekből mi az, mire a népiskolának ezután törekednie kell, közelebbről fogok szólni arról is, mi a teendőnk pályán levő tanítókul addig is, míg az új irány szellemében megfelelő intézkedések tételnek. Az általam említendőök bár arra szolgáljanak, hogy figyelmet ébresszenek a magyar nyelv gyakorlaltibb tanítása érdekében az elemi népiskolánál.

Veres Sándor.

S Z E M L E.

Figyelmeztetés az ifju nemzedék érdekében.

Ne követeljünk nagyon sokat a gyermektől, mert hiszen nekünk szinte negyven év kellett arra, hogy azzá legyünk, a mik vagyunk. Mindenek felett ne várjunk tőle ítéletet vagy türelmet. Ha hibát követ el, ne nevéssük ki, ha valamivel fennakad, mutassunk iránta szelid részvéteket. ne mérjük a gyermek tetteit saját mértékünkkel. A proféta intése szerint „vigasztaljuk őket, mint az édes anya vigasztalja saját gyermekeit“ igazi rokonszenvennel és szeretettel.

Arra vigyázzunk, hogy a gyermek-évek emlékei a legkedvesebbek legyenek. Ne fosszuk meg őket semmiféle ártatlan örömtől. Sokszor csupa szeszélyből s talán uralkodási vágyból oly tervök kivitelét hiúsítjuk meg, a melyre ők napok óta készültek s nekünk csak egy szavunkba került volna a megengedése, pedig nem lehetetlen, hogy az által egész életükre egy mindig kedves emléket szereztek volna meg. Soha se veszítsük el reményünket a gyermek jövője iránt, ha az néha engedetlen, makacs, gonosz, avagy ha tán még ezeknél rosszabb hibái volnának is. Voltak olyan gyermekek — s tán mi ismertünk vagy egyet — a kik kész tolvajok és hazugok voltak kis korukban, de a kikből az idő a legderekkab férfiakat és nőket nevelte a társadalomnak.

A szülő legyen mindenek felett bölcs és gyöngéd, s ha szegénysége következtében meg kell fosztani gyermekét sok élvezettől, ne fossza meg attól, a mi a legtöbb lehet s a mit a gyermek leginkább megérez: a szeretettől.

A tanító legyen barátja tanítványának, illetőleg győzze meg őt arról, hogy benne bizhatik; még ha büntet se legyen durva, legyen mindig igazságos.

B. Gy.

Foglyok oktatása Poroszországban.

Husz éve foglalkozik a porosz kormány a foglyok oktatásával, 70 tanító és tanítónő tanítja őket a börtönökben s az elmúlt évben 9144 fogoly vett részt az oktatásban, melyből egy tanítóra átlag 130 esett. 7802 fogoly közül 0.82% vett volt felsőbb oktatásban részt, 26% végzett teljes elemi iskolát; 52.27% ugyanazt részben; 5.39%

Melléklet a „Család és Iskola“ 7-ik számához.

csak olvasni tudott és 15-43% egészen tudatlan volt. A foglyok iskolai tanulása 1—2 évig tart s tanulnak: bibliai historiákat, olvasni, írni, számot és éneket s néha rajzot. Bibliai historiákat tanítanak minden fogolynak, ha kívánja s ilyen volt a múlt évben: 16.633, kik közül 8-788 volt protestans, 7.618 katolikus és 277 zsidó. A 30 évesnél idősebb foglyok a bibliai történeteken kívül, ha olvasni nem tudnak, ebben oktatást nyernek, de írni és számolni csak akkor tanítják, ha indokolt kérelmet adnak be. A valódi növendékek a 20—22 évesek, kik az elmondottakat mind tanulják; a történelmet, földrajzot és természetrajzot az olvasókönyv alapján tanulják. A foglyok 4 osztályra vannak osztva: A, B, C, D osztályra. Az A osztály csak bibliai történeteket tanul hetenként 2 órán s ilyen volt, mint látók 16.633. A B osztály tanul bibliai történeteket és olvasást, (ilyen volt 616) hetenként 4—5 órán. A C osztály 918 növendéke tanult már írni is s a D osztály 2.295 növendéke tanulja a teljes programot 6—12 órán hetenként. Éneket tanult 4110. A magán foglyok külön, czelláikban oktattatnak.

Politikai nevelés.

„Hogyan kell az ifjúságot a politikai életre előkészíteni?“ — E tételt fejtegeté közelebb Bruhns a bécsi pædagogiai társaság egy ülésén. Irányszómít következőkben adta elő: Az alkotmányosság életbeléptével a politikai élet az egyes embertől annyit kíván, s oly követelményei vannak, a melyek teljesítésére eddig az ifjúságot kevésbé vagy épen nem készítették elő; ezen mulasztás pedig árt az állam fejlődésének. A politikai élet az állampolgártól első sorban tevékeny hazaszeretetet kíván, részleteiben: A haza fenntartására szükséges adók, katonai védelem, a törvényhozás, közigazgatás és igazságszolgáltatásban való részvételt. Ezen célok elérésére a népesség azon részét illetőleg, mely kiképzését a nép-, ipari-, kereskedelmi- vagy gazdasági iskolákban nyeri, egészben véve igen kevés, s némely tekintetben épen semmi sem volt téve. A népiskola az illető követelményeknek teljesen meg nem felelhet, mivel egyrészt nincs ideje, más részt a tanulók értelmisége igen kevésbé van kifejlődve. Ezért szükséges, hogy a továbbképző intézetek szorosan csatlakozzanak a népiskolához, s azok látogatása kötelező legyen. Sajnos, hogy a továbbképző intézetek felállításánál csak ipari, kereskedelmi és gazdasági érdekek vannak szem előtt tartva, ellenben azok, melyek az ifjút a nyilvános életre képesítik, elhanyagoltatnak. Az iskola azonban meg kell kísértse, hogy a gyermekek kedélyét a haza iránt felmelegítse; ezt egyrészt az oktatás, másrészt a hazai ünnepélyek rendezésével érjük el, a melyeken a gyermekek ének, szavallat, tornajátékokkal vesznek részt.

Az itt előadottakban kétségkívül igen nevezetes nevelésügyi feladat van kiemelve és a tanítói körök figyelmébe ajánlva. Itt még megjegyezzük, hogy Belgiumban egy

királyi rendelettel a tanítóképezdek tantervébe felvették az alkotmánytant, közigazgatási jogot, valamint a nemzetgazdaság, kereskedelmi és polgári jogot alapvonalaiiban. E kérdést Németországban is többször tárgyalták. E feladat gyakorlati megoldása nehéz, de meg kell kísérteni. A modern állam nem fejlődhet egészségesen, ha nem terjed el szélesebb körben a politikai- és nemzetgazdasági értelemnek azon mértéke, mely az egyes embert életfeltételeiről, társadalmi állásáról és az állam iránti jogai és kötelességeiről felvilágosítja.

cz. a.

Poroszországból.

A friedlandi iskolai felügyelő a kerületébe tartozó tanítóknak a következő útastást adta ki:

„Tegyenek önök bizonyoságot a felséghez való ragaszkodásukról, kifejtván részletesen a vidék lakosságának ő felsége januári üzenetét. (A porosz király januári absolutisticus nyilatkozatáról van szó, mely annyi zajt ütött). Értessék meg a néppel, hogy Bismark herczeg csak azt teszi, mi a mi kegyelmes császárunknak is óhaja, tehát elmentálni a herczeg szándékainak annyit tesz, mint maga a császár ellen lázzadni fel. Tehát szigoruan meghagyom önöknek, megtenni minden lehető, hogy a tévélygöket és tudatlanokat megtérítsék és ne képzeljék önök, hogy kötelességeik az óratartásban határozódnak, s az iskola falain kívül nem terjednek. A népek keresztyén szellemben nevelése: az önök nemes kötelessége; s tehát befolyásukat ki kell terjeszteniök tanítványaik szüleire is. Ez nem teszi azt, hogy hát politizáljanak, ehhez sem önök, sem én nem értünk; ez egyszerűen csak engedelmesség a Krisztus eme tanításának: „Adjátok meg a császárnak, mi a császáré s az Istennek, mi az Istené.“

Oh százszor boldog porosz tanítók!

IRODALOM.

Világhírű utazások könyvtára. A Révai testvérek kiadásában megjelenő ily cz. vállalat II-ik folyamának I-ső füzetét vettük. E folyamban Stanley H. M. „Utazásom Közép-Áfrikában cz. nagyírű műve fog megjelenni. E mű szerzője, mint világhírű utazója Afrikának, Livingstone-nal együtt halhatatlan nevet szerzett s műve mint gyönyörű olvasmány fogadtatott Európa minden nyelvén. A kiadók e 200 eredeti fametszettel diszitett kiadást felényivel olcsóbban adják, mint minő az angol vagy német kiadás volt. A mű 30—32 füzet lesz s füzetenként 30 krért kapható, vagy 26 füzetre elő lehet fizetni is 8 forintjával. Magát a művet s szerzőjét nincs szükség bővöbben ajánlanunk, csak azt jegyezzük meg, hogy az első füzetét végig olvastuk s a fordítást jónak, folyékonynak és vonzóknak találtuk, a mely ily vállalatoknál, valljuk meg, nem igen szokott figyelembe részesülni mai napság s innen gyakran díszes könyveket kapunk mondhatatlan rossz nyelvezettel.

A lélek tükre vagy ismerd meg tenmagadat. Irta Mayer Miksa. Ily cz. a. vettük a mult számunkban jelzett Aigner Lajos által kiadott „Magyar könyvtár“ egy második füzetét. Ára 15 kr.

Egyleti közlemények.

Meghívás. A kolozsmegyei tanító testület központi köre f. évi I. rendes gyűlését Kolozsvárt 1882. ápril 13-án d. e. 9-től tartja meg a városi polgári iskola helyiségében. A tárgysorozatot a helyi napi lapokban közöljük. E gyűlésre a kör tagjai s az érdeklődők ezenel tisztelettel meghivatnak. Kolozsvárt, 1882 márczius 30-án.

Benedek Samu,
elnök

Rieger Imre,
jegyző.

VEGYESEK.

— A kolozsmegyei tantestület központi választmánya elhatározta, hogy egy segélyalapot fog létesíteni, mely segélyalapból azon szegény tanulókat fogja fölsegíteni testületéből, kik semminemű nyugdíjban nem részesülnek, sem az Eötvös-alapból nem segélyezhetők. Az alapnak első kezdeménye már megvan: Hegelius István, Ferenczi Zoltán, Kozma Józsefné népszerű irod. felolvasásaiak jövedelmét, összesen 35 frtot ez alap javára adták.

— Diestweg-émlék Mörben. Diesterwegnek Mörben a városháza előtti téren emléksobrot akernak állítani s e végre ugyanott Langenberg Eduárd elnöklete alatt hajdani tanítványaiból egy bizottság jött létre. A felhívás Németország tanítóihoz e tárgyban már megjelent s nagyon meleg érzést tolmácsol. Berlinben, hol 1832—1866-ig mint seminarium-igazgató működött, emeltek neki emléket a Mátyás-templomban, ugyanott a seminarium új épületében Pestalozziéval együtt megvan domborművü képe s emléksobra megvan a tanácsház épületében is; de Mörben, hol 1820—32-ig volt a seminarium igazgatója, emléke így megörökítve még nincs. Pestalozzi után nem volt Németországnak tekintélyesebb nevelője s innen ma az a neve, mi hajdan Melanchtoné volt: „praeceptor Germaniae.“

— Németországon a reactio szelleme meglepte még az eddig szabadabb elvű Szászországot is. Az ismétlő iskolák számára, mely intézmény eddig világi czélú volt, ama czélzattal, hogy az ifjak benne tovább fejthessék az elemi iskolákban szerzett ismereteiket, most a kormány új tantervet szándék-zik adni, a melyben a vallásos oktatás lesz első helyre téve.

— A németországi „Népbarát,“ melyet egy kiváló pap szerkeszt s azt hiszi, hogy a népiskola s a néptanítók érdekeinek igazi védője, azt írja: „A jó utak többet érnek a parasztságnak, mint a legképzettebb néptanító s a legszébb iskola-épület. Miért kell a néptanítóknak chemiát, természetrajzot, számtant tudni? Ez csak elégedetlenné te-

szí állásával. Miért kell a paraszt gyermeknek földrajzot, történelmet tudni? Ez gúnyúzés az ő nyomoruságával. Hogy a suszter a számlára „cipő“-t vagy „lábtyú“-t ír, az mind-egy, csak meg ne csaljon s jó cipőt csináljon.“

— Pétervárt a külvárosokban az 1881-iki népszámlálás szerint lakik 927.467 férfi és nő. A tankötelesek száma ezek közül 14⁰/₀-ad, az az 108—109.000. Azonban ezek közül csak a fiuk 47.4⁰/₀-da s a leányok 37.1⁰/₀ jár iskolába. Az olvasni nem tudók száma 17—18.000.

— Lederer-ünnep. Dr. Schnierer Aladár egyetemi tanár elnöklete alatt Budapesten bizottság alakult, melynek czélja Lederer Ábrahám működésének 25 éves évfordulója alkalmából ünnepet rendezni. A felhívás első sorban Lederer volt taitványaihoz fordul, kiknek száma félezernél jóval több, azután a nagy közönséghez, mely között annyian vannak tisztelői, barátai. A begyűlendő adakozásokból „Lederer-alapítvány“ czímen országos alapítvány fog létesíttetni s az ünnep többi programja később fog közzététetni. Az adományok ápril 15-ig Kömlödi Mór pénztárnokhoz küldendők (Budapest VIII. Stáció-utczai népiskola). Az ünnep ez évben húsvét s pünköst közt fog megtartatni.

— A bajor kormány a gyermekbálokat betiltotta. Helyesen.

— Spanyolországból. A népoktatás fejlődését Spanyolországban e számok tüntetik fel: 1550-ben a szárazföldön s a szigeteken 600 ezer fiu s leány járt elemi iskolába. 1865-ben e szám 1.300.090 szaporodott. 1865—1880-ig e szám folyton szaporodott, habár sokkal kisebb arányban, mint előbb. 1880-ban az elemi iskolákba járók száma 1.769,602 volt s így az utolsó 15 év alatt a szaporodás 469.000. Tehát lassan haladnak ott is.

— Pécs városa az 1881-ik évben, nem számítva iskolái épületének fentartását, 36.785 frtot költött iskolai s kultur czélokra s így összes jövedelme 14.41⁰/₀-dát, melyből 12.47⁰/₀-ad esik tisztán népiskolákra. Államsegélyben a város még nem részesül. Pécs lakóinak száma 28.702.

A szerkesztő üzenete.

A névtelen levél írójának. Becses levelét vettem és lapunkban szívesen közöltem volna, mert egészen igazaknak tartom az elmondottakat, azonban a szerkesztő titoktartása ugyis természetes lévén egy névtelennek maradni óhajtó íróval szemben, kérem a hozzám intézett leveleket aláírva küldeni. Szíves üdvözlömetet küldöm.

Tartalom: Schulverein. F.-től. — A férfi és nő közötti barátság. B. Gy. től. — Az időjárás befolyása az egészségre. Dr. Bartók Istvántól. — Tárca: A szeretet a nevelésben. G. Esztertől. — Magyar nyelv a népiskolában Veres Sándortól. Szemle. — Irodalom. — Egyleti közlemények. — Vegyesek.